

Magagnare el tenim ja en Guido Guinizelli, cap al 3.^r quart del S. XIII, i apareix en autors de tota la història de l'idioma comú i escrit; si bé aviat mostra marcada tendència a concentrar la seva vida en el participi *magagnato* 'fet malbé', usat per Boccaccio en to ben colloquial, i en autors ben fidels al toscanisme i amb propensió a l'estil cavalleresc o ponderatiu, dels segles XIV-XVII (Pucci, Buonarroti, Salvini), però també, almenys en el S. XIV, en historiadors i en escriptors d'agricultura (MVillani, Crescenzi).

Hi ha, doncs, una gran comunitat de forma i sentit entre el mot italià i l'occitano-català; i es nota una diferència entre la gran robustesa a Itàlia i en les terres d'Occ, d'una banda, i la força bastant apagada, llum pampalluguejant podríem dir, en la nostra llengua; mentre que en castellà no hi ha més que algun pallid reflex en un derivat, amb tot l'aire de cosa importada.

En el domini d'Oïl ens topem amb un mot clarament distint: paral·lel, però amb una considerable diferència en la forma i, no tan considerable, en el significat: cosa més aviat de matisos que de sentit bàsic. Alhora, però, varia també prou l'atmosfera i to d'estil, aquí pertanyent netament al món guerrer, jurídic, molt seriós: en un terreny, diríem, sempre solemne. Vivísim en els períodes verament antics, en textos èpics, històrics; o en les seccions dels merament narratius, on parlen en un to greu: molt en Wace, Monstrelet, certs fabliaux, i obres de caràcter semblant a aquelles. Però aquesta llum s'apaga del tot a la tardor de l'Edat Mitjana, car llavors i en el Renaixement la gent llegida encara se'n recorda més o menys, però com d'un mot ben mort. Fins i tot el record devia ser força confús: Ronsard, quan un cop desenterra això, és només en una epopeia artificiosa, i en una forma derivada, adjectival, poc coneguda, cuitant a defensar-ho amb una nota nostàlgica de l'Antigor.

Aquí el significat és netament pel costat de la mutilació, o bé de la ferida o mal transcendent i fins inguàrrible. I una grossa diferència fonètica: en lloc de la *-g* del Migdia hi ha una *-h* aspirada, constant: *mehaignier*. L'empenta del mot fou gran cap a llengües més nòrdiques, però en aqueixes no hi ha parents: res almenys que ho sigui clarament; en canvi el mot francès s'extravasa cap aquella banda, això és clar (a diferència del caràcter merament hipotètic i aventurat que tindria suposar que es vagi propagar des d'allà cap a les del Sud). És segur, en canvi, que va passar des del francès a ser un mot importantíssim de l'anglès, i que també es transmeté a una llengua cèltica, el bretó: que aquest el prengué del francès, els celtòlegs no en dubten, aquí amb la *h* tornada *h* (grafia *c'h*): bretó *mac'hagn*, *mac'hign* 'mutilat', i el verb *mac'hagne*, *mac'hinin* 'mutilar' «sind sicher entlehnt» (Thurneyssen, *Keltorum*, 67); però no pot ser manlleu recent, i aquesta *h* acaba de confirmar que hi ha havia una *h* aspirada des dels orígens de la monarquia francesa.

Hi hagué dues variants en la consonant de l'última síl·laba. La forma *me-* o *mabaignier* és la més coneguda i la més freqüent, almenys en el Continent, i relativament duradora, car algunes formes substantives, de-

rivades, com *mabhin*, *mèhin*, han restat ací i allà en patuesos de l'E., amb el sentit de «ulcèere» (lor., Landremont), «loupe, abcès» (Metz), «infirmité» (Liège).

Però hi ha una variant *mayhemer* «mutiler», *mabaim* «blessure grave, mutilation», que si bé menys estesa, és tan antiga com l'altra, i regna amb caràcter general en anglo-normand, ja documentada des del 1180. I que era viva i no deguda a cap ultracorrecció de la nasal final, ho demostra el fet que és l'única que passà a l'anglès, on es convertí en el verb *maim* 'mutilar', un dels termes essencials del vocabulari anglès de sempre. Allà consta com d'ús constant des del segle XIII, i el substantiu *maim* «mutilating injury» des del XIV; i el llenguatge legal perpetuà l'ús de la variant arcaica *mayhem* «crime of violently inflicting bodily injury», que es converteix des del S. XV en el nom d'una figura legal de la llei anglesa.

Dues obres han marcat passos fermes en la indagació de l'etimologia d'aquest mot, el *Wörterbuch d. Rom. Spr.* de Diez (199-200) i el *FEW* de Wartburg (xvi, 1958, 500-2): són les dues exposicions fonamentals, poc acompanyades per altres (es nota el silenci complet de llibres que haurien de parlar-ne, com les dues obres de Gamillscheg, i el *Diz. Etim.* de Prati i altres llibres italians); fins i tot cal qualificar de vacillant i contradictori el poc que va dir-ne M-Lübke (*REW*, 5723);³ i de lleuger i inconseqüent el molt que en va escriure Brüch (*ZRPb.* xxxix, 20; però palinòdia en *ZFSL* xlvi, 105); aportació més valuosa però d'abast limitat Holthausen, *ZRPb.* xxxix, 494.

La de Wartburg és valuosa: part sòlida entre els fluixos vols. finals germanístics del *FEW*. Com que el problema és verament dels més obscurs, cal dir que s'hi sosté enfora del que és fals o molt objectable en la gran majoria del que diu; en moltes de les altres coses cal reconèixer que si hi ha objeccions a fer és que era inevitable per l'obscuritat i complicació dels elements que entren en el problema. L'únic que apareix com a netament mancat de base és l'afirmació del manlleu cap a les llengües del Sud: «com que el mot no apareix encara en la literatura occitana més antiga» induïx que fou manlleuat i adaptat («eingepasst») del francès: del tot arbitrària aquella premissa, per a un mot que ja tenim en Bertran de Born i R. de Vaqueiras: quina literatura més vella hi ha, en què es pugui esperar que aparegui un mot així; les dates inicials que dóna ell mateix són 1160 per al francès, 1190 per a l'oc.: donades les dates de la transmissió en els dos dominis, si es pot qualificar de tardà el punt d'arrencada seria almenys tant en francès com en llengua d'oc. Tampoc té sentit dir que pel fet reconegut per ell que en italià apareix primerament el 1251, «darf man wohl annehmen, dass es aus dem altprovenzalischen entlehnt ist»: però si a penes s'escriu mai literatura en italià abans d'aqueixa data, ¿com es pot esperar que un mot d'un caire tan especial s'hi documenti abans?

Extractarem els punts essencials d'aquests estudis de conjunt, successius i valuosos, de Diez i Wartburg. Transcrivim el de Diez: «*Magagna* it., Cremona, Milà,